

तदारम्भं नचचादि दीपिकायाम् ।

‘पुष्कामित्रकरोत्तरखवरुग्रहाम्पित्राद्भिः
शस्त्रैर्के शुभयोगवारतिथिषु क्रूरैर्वीर्येषु च ।
पुष्टेन्दौ जलराशिगे दशमगे शुक्रे शुभांशोदये
प्रारम्भः सज्जलाशयस्य शुभदो जीवेन्द्रपुत्रोदये॥’
पुष्पानुराधा-हस्तोत्तराचय-धनिष्ठा-शतभिषा-
रोहिणी-पूर्वाषाढा-मघा-ज्येष्ठारोभिर्भेः ॥
मातुस्ये ।

‘चन्द्रादिवलं लब्धा लभं शुभनिरीक्षितम् ।
स्तम्भोच्छ्वायादि कर्तव्यमन्यत्र परिवर्जयेत् ॥
अश्विनी रोहिणी मूलसुत्तराचयमेवम् ।
स्वाती हस्ताशुभा च ग्रहवारम्भे प्रशस्यते ॥
वज्रवाघातशूलं च अतीपातातिगणयोः ।
विष्कम्भगण्डपरिषवर्जं योगेषु कारयेत् ॥
आदित्यभौमवर्जन्तु सर्वे वाराः शुभावहाः ।
प्रासादेऽप्येवमेव स्यात् कूपवापीषु चैव हि ॥’
ज्योतिषे । गुरोर्भूगोरस्तवाख्ये इत्यभिधाय
प्रतिष्ठारम्भगे देवकूपदेवर्जयन्ति हि ॥ * ॥
उत्सर्गफलमाह । कपिलपञ्चरात्रे ।
‘संक्षेपात् प्रवक्ष्यामि जलदानफलं शृणु ।
पुष्करिण्यादिदानेन विष्णुः प्रीणाति विश्वधृक् ॥’
जलाशयकरणार्थभूमिदानफलमाह चित्रगुप्तः ।
‘जलाशयार्थं यो दद्यात् वारुणं लोकमाप्नुयात् ॥’
भूमिमिति शेषः ॥ * ॥ तत्प्रतिष्ठाकालमाह ।
भतस्यपुराणम् ।

‘शृणु राजन् ! महाबाहो ! तद्वागादिषु यो
विधिः ।
चैत्रे वा फाल्गुने वापि ज्येष्ठे वा माघे तथा ॥
माघे वा सर्वदेवानां प्रतिष्ठा शुभदा भवेत् ।
प्राप्य पक्षं शुभं शुक्रमतीते चोत्तरायणे ॥
पुण्येऽङ्गि विप्रकथिते कृत्वा ब्राह्मणवाचनम् ॥’
अतीते प्रवृत्ते । तथा च प्रतिष्ठासमुच्चये ।
‘माघेऽथ फाल्गुने वापि चैत्रेऽथ श्राव्योरपि ।
ज्येष्ठाषाढकयोर्वापि प्रवृत्ते चोत्तरायणे ॥’
ब्राह्मणवाचनं पुण्याहस्तिष्ठद्विवाचनम् ॥ * ॥
‘पञ्चमी च द्वितीया च तृतीया सप्तमी तथा ।
दशमी पौर्णमासी च तथा श्रेष्ठा त्रयोदशी ।
आसु प्रतिष्ठा विधिं कृत्वा बहुफला भवेत् ॥
आषाढे च तथा मूलसुत्तराचयमेव च ।
ज्येष्ठाश्विनो रोहिण्यः पूर्वभाद्रपदा तथा ॥
हस्तान्धनी रेवती च पुष्यो ज्येष्ठारस्तथा ।
अनुराधा तथा स्वाती प्रतिष्ठादिषु शस्यते ॥ * ॥
बुधो दृष्टस्यतिः शुक्रस्तथ एते शुभावहाः ।
एतन्निरीक्ष्य तं लभं नचच प्रशस्यते ॥
ग्रहतारावलं लब्धा ग्रहपूर्वा विधाय च ।
निमित्तं सकलं ज्ञात्वा वर्जयित्वाहुतादिकम् ॥
शुभयोगे शुभयज्ञे क्रूरग्रहविवर्जिते ।
लभे ऋक्षे च कुर्वीत प्रतिष्ठादिकसुचतम् ॥ * ॥
अयने विद्युवे तद्वत् षडंशोतिमुखे तथा ।
एतेषु स्थापनं कार्यं विधिदृष्टेन कर्मणा ॥’
भविष्ये ।
‘प्रतिपक्ष द्वितीया च तृतीया पञ्चमी तथा ।

दशमी त्रयोदशी चैव पौर्णमासी च कीर्तिता ॥
सोमो दृष्टस्यतिश्चैव शुक्रश्चैव तथा बुधः ।
एते सौम्यग्रहाः प्रोक्ताः प्रतिष्ठायागकर्मणि ॥’
प्रतिष्ठाधिकारे व्यवहारसमुच्चयः ।
‘कृष्णपक्षे च पञ्चम्यामष्टम्याश्चैव शस्यते ॥’
दीपिकायाम् ।

‘पुष्पाश्विग्रहभगदेवतवासवेषु
सौम्यानि लेशमघरोहिणिमूलहस्ते ।
पौष्पानुराधहरिमेधु पुनर्वसौ च
कार्याभिषेकतत्तत्प्रतिष्ठा ॥’
वासवं धनिष्ठा । ईश आर्द्रा । आर्द्रायाश्चैव
सौभाग्यमिति प्रतिष्ठासारसमुच्चयात् ॥ * ॥
वापीत्यादीनां पूर्वत्वाभिधानात् शुद्धस्याधिकार-
माह जातुर्कणः ।
‘वापीकूपतडागादि देवतायतनादि च ।
अन्नप्रदानमारामाः पूर्वैर्मन्त्रभिधीयते ॥
अग्निहोत्रं तपः सर्वं वेदानामनुपालनम् ।
आतिथ्यं वैश्वदेवश्च इत्यभिविधीयते ॥
ग्रहोपरागे यद्दानं पूर्वैर्मन्त्रभिधीयते ।
इष्टापूर्ते द्विजातीनां धर्मः सामान्य उच्यते ॥
अधिकारी भवेत् शुद्धः पूर्वैर्धर्मे न वैदिके ॥’
वैदिके वेदाध्ययनसाधे अग्निहोत्रादावति रत्ना-
करः ॥ एवं स्त्रीणामपि पूर्वाधिकारः । यथा,
नारीत्यशुभतौ दृष्टस्यतिः ।
‘पिष्टयगुरुदौहित्रान् भर्तुः स्वस्तीयमातुलान् ।
पूजयेत् कथपूर्त्ताभ्यां तृडानाथातिथीन् स्त्रियः ॥’
अथ पूर्वत्वात् दृष्टिग्रहमप्यादौ कर्तव्यम् ।
यथा, गोभिलः । ‘दृष्टिः पूर्वेषु युग्मा नाशयेत्
प्रदक्षिणसुपचारः । यवेस्तिनार्थ इति ॥ * ॥
हयश्रीपञ्चरात्रे ।
‘वापीकूपतडागानां पश्चिमे यागमण्डपम् ।
कुर्वाद्यथाक्रमेणैव कन्यसं मध्यसुतमम् ॥
कन्यसं दशहस्तसु कूपे शस्तं तथानघ ! ।
द्विषट्कं कारयेद्वाप्यां पुष्करिण्यां चतुर्दश ।
हिरदहस्तं कुर्वीत तडागे मण्डपं शुभम् ॥’
कन्यसं कनीयांसम् ॥ * ॥ सङ्कल्पविधिमाह
भविष्ये ।
‘ग्रहौलौडम्बरं पात्रं वारिपूर्णं गुणान्वितम् ।
हर्मन्त्रं सायमूलं फलपुष्पसमन्वितम् ॥
जलाशयारामकूपे सङ्कल्पे पूर्वदिक्षुः ।
साधारणे चोत्तरायणे श्रेष्ठान्यां निक्षिपेत् पयः ॥’
मत्स्यपुराणे ।
‘प्रागुदकप्रवणे देशे तडागस्य समीपतः ।
चतुर्हस्तां शुभां वेदीं चतुरस्रां चतुर्मुखीम् ॥’
कारयेद्विधं । तथा,—
‘सर्वतः समवर्णाः स्युः पताका ध्वजसंयुताः ॥’
समवर्णा वस्त्रमाणलोकपालवर्णाः ।
‘अश्वत्थोडम्बरजघनवटश्राव्युतानि च ।
मण्डपस्य प्रतिदिशं दाराख्येतानि कारयेत् ॥’
तथा ।
‘कुलश्रीलसमापन्नः स्थापकः स्याद्विजोत्तमः ॥’
स्थापक आचार्य इति रत्नाकरः ॥ * ॥

‘सौवर्ण्यं कूर्ममकरौ राजतौ मल्लदुहभौ ।
तान्त्रौ कुलीरमखकावायसः शिशुमारकः ॥
एवमासाद्य तान् सर्वानादौ चैव विश्राम्यते ! ।
शुक्लमाख्यामरधरः शुक्लगन्धविलेपनः ॥
सर्वोपधुदकलान्नापितो वेदपुङ्गवः ।
यजमानः सपत्नीकः पुत्रपौत्रसमन्वितः ।
पश्चिमं दारमाश्रित्य प्रविशेद्यागमण्डपम् ॥
ततो मङ्गलशब्देन मेरीणां निःस्वनेन च ।
रजसा मण्डलं कुर्यात् पञ्चवर्णेन तत्त्वित् ॥
षोडशारं तत्त्वक्रं पद्मगर्भं चतुर्मुखम् ।
चतुरस्रश्च परितो वृत्तं मध्ये सुशोभनम् ॥
वेद्याक्षोपरि तत् कृत्वा ग्रहज्जोक्तपर्वस्तथा ।
विन्यसेन्मन्त्रतः सर्वान् प्रतिदिशु विचक्षणः ।
भसादीन् स्थापयेन्मध्ये वारुणं मन्त्रमाश्रितः ॥’
भसादीन् कूर्मादीन् ।
‘ब्रह्माणश्च शिवं विष्णुं तत्रैव स्थापयेद्बुधः ।
विनायकस्तु विन्यस्य कमलाभस्त्रिकान्तथा ॥’
पूजयेदिति शेषः । तथा,—
‘नवग्रहमखं कृत्वा ततः कर्म समारभेत् ।
अन्यथा फलदं पुंसं न कार्यं जायते कश्चित् ॥’
यजपूजामण्डलं शान्तिदीपिकायाम् ।
‘वर्तुलो भास्करः कार्यो ह्यर्द्धचन्द्रो निशाकरः ।
अङ्गारकस्त्रिकोयस्तु बुधश्चापास्तितस्तथा ॥
मङ्गलतिगौरः कार्यश्चतुष्कोणस्तु भार्गवः ।
खड्गाकृतिः शनिः कार्यो राहुस्तु मकराकृतिः ।
सर्पाकृतिस्तथा केतुः कार्यो मण्डलपूजने ॥’
मत्स्यपुराणे ।
‘देवतानां ततः स्थाप्या विंशतिर्द्वादशाधिका ।
सूर्यः सोमस्तथा भौमो बुधजीवसिताकृजाः ॥
राहुः केतुरिति प्रोक्ता ग्रहा लोकाद्वि रताः ।
मध्ये तु भास्करं विद्याल्लोहितं दक्षिणेन तु ॥
उत्तरेण गुरुं विद्याद्बुधं पूर्वोत्तरेण तु ।
पूर्वेण भार्गवं विद्यात् सोमं दक्षिणपूर्वके ॥
पश्चिमेन शनिं विद्याद्राहुं पश्चिमदक्षिणे ।
पश्चिमोत्तरतः केतुं स्थापयेत् शुक्रतद्वज्रैः ॥ * ॥
भास्करस्यैश्वरं विद्याद्रुमाश्च शशिनस्तथा ।
स्कन्दमङ्गारकस्यापि बुधस्यापि तथा हरिम् ॥
ब्रह्माणश्च गुरोर्विद्यात् शुक्रस्यापि प्रजापतिम् ।
शनैश्चरस्तु यमं राहोः कालान्तयेव च ।
केतुनाश्चित्रगुप्तश्च सर्वेषामधिदेवताः ॥ * ॥
अग्निरापः क्षितिर्विष्णुरिन्द्र ऐक्यौ च देवताः ।
प्रजापतिश्च सर्पश्च ब्रह्मा प्रत्यधिदेवताः ॥ * ॥
विनायकं तथा दुर्गां वायुमाकाशमेव च ।
आवाहयेद्वाहतिभिस्तथैवाश्वकुमारकौ ॥
संस्मरेन्नक्तमादित्यमङ्गारकसमन्वितम् ।
सोमशुक्रौ तथा श्वेतौ बुधजीवौ च पिङ्गलौ ॥
मन्दराहू तथा कृष्णौ धूमं केतुगर्भं विदुः ।
ग्रहवर्णानि देवानि वासांसि कुसुमानि च ॥
धूपामोदोऽन सुरभिरुपरिहातितानकम् ।
शोभनं स्थापयेत् प्राज्ञः फलपुष्पसमन्वितम् ॥
गुह्यैर्दत्तं रवेः कुर्यात् सोमाय हतपायसम् ।
संयावकं कुजे दद्यात् क्षीराक्षं सोमसूदनम् ॥